

Wrocław, 07.06.2021

dr hab. prof. UWr Joanna Nowosielska-Sobel

Instytut Historyczny

Uniwersytet Wrocławski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Piotra Siemińskiego pt:

Alfred Wielopolski (1905-1996). Arystokrata, uczony, nestor szczecińskiego środowiska historycznego (Szczecin 2021, ss. 478), napisanej pod kierunkiem dr hab. prof. US Radosława Ptaszyńskiego w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Szczecińskiego

Dysertacja mgr Piotra Siemińskiego wpisuje się w obserwowany w ostatnich latach wyraźny nurt wzrostu zainteresowania biografistyką, zarówno wśród badaczy, co ważne nie tylko historyków, ale również odbiorców publikacji, którzy na rynku wydawniczym poszukują nie tylko książek poświęconych znanym postaciom z przeszłości, ale również tym dopiero odkrywanych lub przypominanych na nowo. Coraz bardziej zajmuje ona poczytne miejsce w różnych dyscyplinach naukowych wchodzących w zakres dziedziny humanistycznej, stając się w takim samym stopniu jakże wymagającym, jak i wdzięcznym polem dociekań badawczych stawiających przed naukowcami różnorodne wyzwania. Mowa tu bowiem zarówno o obowiązku spojrzenia na problem badań nie tylko pod kątem reżimu metodologii reprezentowanej przez siebie dyscypliny naukowej, ale również ujęcia z pozycji inter- lub transdyscyplinarności. Badania tego rodzaju, w odróżnieniu od wielu innych obszarów dociekań naukowych, wymagają od naukowca również dużej wrażliwości, jak i szczególnego umiłowania dbałości o formę, stylistykę i język wypowiedzi.

Bohaterem refleksji badawczej Pana Piotra Siemińskiego jest postać, jako człowiek niezwykła, i jakże istotna dla historii powojennego Szczecina, a równocześnie tak mało dziś rozpoznawalna w przestrzeni publicznej. Mowa tu o Alfredzie Wielopolskim (1905-1996). Jakże trafnie Autor recenzowanej dysertacji zamknął jego charakterystykę w tytule pracy trzema słowami kluczami: „arystokrata, uczony i nestor szczecińskiego środowiska historycznego”. Jak jednak skutecznie udowadnia w przedstawionych wynikach badań naukowych talenta, jak i liczne aktywności Alfreda Wielopolskiego wychodziły daleko bardziej poza wskazane tu wyróżniki. Nie obce były mu tajniki organizacyjnej pracy archiwalnej czy umiłowanie poezji nie tylko w sensie jej odbiorcy, ale również twórcy. Jako wielki miłośnik Szekspira tłumaczył jego dzieła na język polski. I jeżeli nawet większość

efektów wspomnianych tu aktywności nie wyszła poza domowe zacisze, to i tak są one warte przypomnienia, czego nie omieszkał uczynić Autor recenzowanej dysertacji. Wybór Alfreda Wielopolskiego na bohatera dociekań naukowych należy uznać więc za bardzo uzasadniony, co w pełni udowadnia zawartość merytoryczna recenzowanej dysertacji. Stanowi ona bowiem wypełnienie poważnej luki badawczej na temat historii powojennej Szczecina ze szczególnym wskazaniem na środowisko inteligentkie miasta formujące przecież po II wojnie światowej na nowo swoją tożsamość społeczną i kulturową. Jak zauważa we Wstępie sam Autor pracy: „Do tej pory nie pojawiło się żadne kompleksowe opracowanie biografii Alfreda Wielopolskiego” (s. 18).

Mgr Piotr Siemiński również we Wstępie podkreślił: „Głównym celem pracy jest przedstawienie biografii Alfreda Wielopolskiego jako naukowca-społecznika w okresie po II wojnie światowej, zwłaszcza jego działalności związanej z kulturowym i naukowym zagospodarowaniem Szczecina i działalności na rzecz integracji Pomorza Zachodniego w duchu pracy organicznej” (s. 12).

Współczesna biografistyka historyczna wyróżnia zasadniczo trzy podstawowe typy biografii: klasyczną, pretekstową oraz konstrukcyjną. Autor recenzowanej rozprawy zdecydował się na wybór drugiej z wymienionych form. Biografia pretekstowa wymaga od naukowca nie tylko znajomości losów wybranego przez siebie bohatera, lecz również gruntownej znajomości specyfiki epoki, a raczej epok, które determinowały jego życie. W tym kontekście, jak sam zaznacza we Wstępie: „[...] Osoba Alfreda Wielopolskiego stanowi pretekst do opisanego losów, postaw oraz działalności członków przedwojennej inteligencji w dobie przemian politycznych i ustrojowych, jakie zaszły w kraju po zakończeniu wojny” (s. 14). Bazując na przytoczonym tu zastrzeżeniu można odnieść w pierwszym oglądzie wrażenie, iż recenzowana dysertacja ma charakter „biografii cząstkowej”. We Wstępie Autor pisząc o granicach czasowych rozprawy zauważa jednak: „Cezury chronologiczne pracy są w naturalny sposób wyznaczone przez lata życia Profesora Wielopolskiego. Obejmują lata 1905-1996” (s. 13). Przytoczone stwierdzenie sugeruje więc, iż zakres problemowy wychodzi o wiele dalej, niż jest to zawarte w uwagach na s. 12 i 14, dając również asumpt do sądu, iż biografia będzie miała charakter całościowy, gdzie uwaga badacza w takim samym stopniu koncentruje się na poszczególnych etapach życia opisywanego tu bohatera. Z kolei konstrukcja pracy i rozkład ilościowy stron poświęcony latom życia i aktywności zawodowej Alfreda Wielopolskiego do końca drugiej wojny światowej i od 1945 r. po śmierć w latach 90 XX w. raczej odpowiada „biografii cząstkowej” łączącej w sobie cechy biografii pretekstowej z klasyczną (z wyraźnym wskazaniem na dominację tej pierwszej), niż całościowego ujęcia

losów bohatera. W tym kontekście należy domniemywać, iż ogólnie mówiąc okres przedwojenny stanowi naturalne wprowadzenie odbiorcy tekstu w specyfikę życiorysu bohatera rozprawy, niż kolejne kluczowe pole dociekań naukowych równoważne naczelnemu założeniu rozprawy. Aczkolwiek należy w tym miejscu zauważyć, iż Autor pracy doktorskiej włożył bardzo wiele trudu badawczego w projekcję losów Alfreda Wielopolskiego na tle epoki przed I wojną światową, podczas wojny, międzywojnia czy II wojny światowej, jak również ukazania różnych aspektów jego wkładu w m.in. w funkcjonowanie państwa.

Nadmienić również trzeba, iż w dysertacji Autor nie stroni także od czynienia prób analizy typowej dla biografii konstrukcyjnej nastawionej na ukazanie wnętrza bohatera poprzez pryzmat jego emocji i przemyśleń. Przykładem nich będzie chociażby pytanie podnoszące stosunek Alfreda Wielopolskiego do postulatów i haseł Zakonu, gdzie mgr Piotr Siemiński przedstawienie wyników swoich dociekań naukowych rozpoczął od zdania: „Ciężko z perspektywy czasu jednoznacznie stwierdzić, jakie emocje towarzyszyły mu bezpośrednio podczas uczestniczenia czy to w dyskusjach odbywających się w Spale, czy też podczas innych inicjatyw (...)” (s. 100). Przywołane tu stwierdzenie odnoszące się do sfery emocjonalnej i intymnej wnętrza bohatera jako jednej z ważkich sił generujących impulsy do działania i aktywności, zdarza się częściej. Wzorcowym przykładem jest tu chociażby opis stanu psychicznego Alfreda Wielopolskiego po stracie pracy (s. 219), czy analiza listu, który tenże napisał do Bolesława Bieruta z prośbą o interwencję w sprawie jego zwolnienia (s. 222). Warto wskazać także i ten fragment: „Słowa te świadczą, że po mimo ciągłych rozważań nad sensem życia, Wielopolskiemu cały czas nie udawało się znaleźć satysfakcjonujących odpowiedzi. Co więcej, świadczy to również o problemach z ułożeniem sobie codziennego harmonogramu i frustracji wynikającej z świadomości bezpowrotnie utraconych dni” (s. 192). Może przywołana tu forma analizy sfery emocjonalnej bohatera dysertacji nie ma charakteru dominującego w całej pracy, zdarza się ona jednak na tyle często, by czyniło to podstawę do poszerzenia odautorskiej refleksji krytycznej we Wstępie odnośnie wybranego typu metody biograficznej.

Mgr Piotr Siemiński postawił przed sobą zadanie bardzo ambitne. W sposób klarowny główne założenia swojej pracy badawczej wyłożył we Wstępie: „Przedstawienie wizerunku intelektualisty, działającego na terenie Szczecina, w którym brakowało zarówno zaplecza kadrowego, jak i naukowego będzie głównym założeniem pracy. Postawione pytania badawcze będą służyły próbie przedstawienie sylwetki wywodzącego się z arystokratycznego rodu naukowca, który zmuszony został do funkcjonowania i przystosowania się do zupełnie nowych realiów” (s. 6). Realizację, w sposób tak ogólnie sformułowanego tu zadania, oparł

na konstrukcji zbudowanej z kilku badawczych pytań szczegółowych, których idee przekonująco wyłożył we Wstępie na s. 7-12. Co prawda wiodąca oś wywodu dysertacji opiera się na chronologii (co jest w przypadku przedstawienia losów postaci zabiegiem wręcz naturalnym), to ewidentnie drugi równorzędny element układu rozprawy – problemowy w odniesieniu do okresu od 1945 r. wyraźnie koresponduje z pytaniami zawartymi na s. 7-12 stanowiąc przestrzeń dla rozwiązywania wiodącego problemu badawczego.

Analizując typ konstrukcji pracy należy przywołać tu również zdanie Autora, który we Wstępie zauważył, iż zdecydował się na połączenie modelu chronologicznego i problemowego w swojej dysertacji, zdając sobie jednak sprawę z faktu, że „w konsekwencji niektóre wątki są powtarzane, lecz analizowane w innym kontekście. Na trudności konstrukcyjne wpłynęła również wielopłaszczyznowość podejmowanej problematyki. Waga poszczególnych aspektów nie jest jednakowa, stąd też niektóre problemy znajdują nieco więcej miejsca, inne zaś [...] potraktowane zostały w sposób marginalny” (s. 13). Faktycznie wspomniane powtórzenia mają miejsce w dysertacji, ale jej Autor wyraźnie panuje nad wspomnianym problemem kontrolując zakres i wymiar powtarzanych, w sposób zasadny, treści.

W tym miejscu wspomnieć należy również o kolejnym wyróżniku biografii pretekstowej, a mianowicie o tym, iż balansuje ona również na granicy swoistej opowieści o epoce jaką może snuć zawodowy historyk a „pisarstwem naukowo-literackim” (s. 13). Analizując stylistykę wypowiedzi oraz stronę językową pracy stwierdzić należy, iż Autor starał się wywiązać ze wspomnianego założenia. Przykładem może tu być chociażby fragment pierwszego rozdziału rozprawy (s. 21-42), który sugestywnie wprowadza czytelnika w klimat konkretnej epoki. Pytanie jednak brzmi, jaką ma on wartość naukową? Pewien problem stanowiąc mogą również potknięcia, powtórzenia językowe czy tzw. literówki. Nie wychodzą one co prawda może poza standardowy obecnie zakres tolerancji dla tak obszernych prac jak recenzowana dysertacja, należy jednak postulować, by dołożyć więcej staranności i uwagi także odnośnie tego obszaru rozprawy.

Odnosząc się do uzasadnienia poczynionego przez Autora we Wstępie w kwestii wyboru podstawowej metody wykorzystanej do napisania pracy (s. 13-15), gdzie przedstawiono m.in. jej umiejscowienie w dyskursie naukowym, postulować należałoby poszerzenie krytycznego ujęcia problemu również o prace innych, niż tylko, aczkolwiek słusznie, przytoczonych badaczy. Mowa tu m.in. o publikacjach i wkładzie badawczym w ten obszar problemowy prof. dr hab. Stanisława Sławomira Niciei czy dr hab. prof. UO Marka Białokura.

Autor we Wstępie zaznacza również, iż obok wiodącej metody badawczej – biografistyki, zastosował także, co należy tu podkreślić w sposób jak najbardziej uzasadniony, hermeneutykę, metodę genetyczną, filologiczną, genealogiczną oraz metodę analizy dokumentu osobistego (s. 15).

Naczelna metodologia badawcza wybrana przez Autora dysertacji, jak i specyfika życiorysu Alfreda Wielopolskiego wymagała od badacza wnikliwej kwerendy bogatego ilościowo, jak i jakościowo oraz rozproszonego materiału źródłowego. Za uzasadniony należy uznać wybór kierunków poszukiwań uwzględniających zarówno Archiwum Akt Nowych, Archiwum Państwowe w Szczecinie, Archiwum Państwowe w Kielcach, Archiwum Uniwersytetu Szczecińskiego, Instytut Pamięci Narodowej Oddziały w: Bydgoszczy, Krakowie, Szczecinie i Warszawie, Archiwum Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego, Archiwum Zakładowe Sądu Rejonowego Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Kielcach czy Archiwum domowe Alfreda Wielopolskiego. Autor przeprowadził kwerendę również w Archiwum Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego jak i w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich, choć z niewiadomych przyczyn bardzo unikał wskazania miejsc funkcjonowania wspomnianych instytucji: Szczecina w pierwszym przypadku oraz Wrocławia w drugim. Podczas prac badawczych uwzględniono również Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie oraz Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie. Ze zrozumieniem należy się równocześnie pochylić nad zastrzeżeniem poczynionym w przypisie nr 36 na s. 17 o nie możliwości przeprowadzenia kwerendy w Archiwum Państwowym w Łodzi Oddział w Sieradzu w związku z problemami generowanym przez obostrzenia pandemiczne obowiązujące podczas finalizowania prac nad dysertacją.

Uwagę zwraca bogaty zestaw uwzględnionych przez Autora źródeł, nie tylko szeroko rozumianych archiwaliów, ale również dokumentów publikowanych, wspomnień, pamiętników, relacji, publicystki, prasy, historiografii z epoki. W tym miejscu należy zauważyć, iż mgr Piotr Siemiński wspomniany jakże zróżnicowany materiał źródłowy, zasadniczo wykorzystał na potrzeby rozprawy bardzo umiejętnie wykazując zarówno rzetelność badawczą, jak i udowadniając znajomość warsztatu naukowego historyka.

W tym miejscu należy jednak poczynić uwagę odnośnie przeprowadzonych przez Autora recenzowanej pracy rozmów ze świadkami epoki (s. 18). Problem polega na tym, iż nie wskazano tu w sposób profesjonalny metody zebrania tego rodzaju materiału źródłowego: wywiad? Oral history?, jak i sposobu jego archiwizacji. Odwołanie do przeprowadzonej

„rozmowy telefonicznej” czy uzyskania „relacji z pierwszej ręki” (s. 18) raczej nie mogą zostać uznane za informację o profesjonalnym charakterze metodologii badawczej. Fakt ten rzutuje również na deficyt krytycznego omówienie zebranego w ten sposób materiału wiedzy we Wstępie. Informacji o wspomnianych rozmowach trudno szukać również w Bibliografii zawartej w dysertacji.

Oceniając materiał źródłowy zebrany i opracowany przez Autora rozprawy wskazać należy również na jeszcze jeden mankament. Na s. 17 mgr Piotr Siemiński pisze: „Nieocenioną wartość przedstawiają także zbiory fotografii i rodzinnych albumów”. Wspomniane stwierdzenie, jak i fakt uwzględnienia materiału ikonograficznego przez Autora w swojej dysertacji sugeruje, iż został on wykorzystany w pracy naukowej w formule źródła ważnego a nie jedynie symbolicznego dodatku. Niestety, tak się w tym przypadku nie zadziało. Fotografie zasadniczo dosyć luźno łączą się z zawartością merytoryczną pracy mając charakter wybitnie ilustracyjny a nie stricte źródłowy. Zasadniczo Autor nie odnosi się do nich w toku narracji. Nie są one ponumerowane, brak jest również wykazu ilustracji na końcu pracy. Każda fotografia posiada jednak podpis, a w przypisach poczyniono odniesienia źródłowe. Jeżeli w planach Autora jest publikacja recenzowanej dysertacji, należy ten problem rozwiązać zgodnie z obowiązującą procedurą wydawniczą w tym zakresie, włącznie z zadość uczynieniem wymogom praw autorskich do upublicznienia.

Recenzowana rozprawa składa się z trzech dużych rozdziałów, w których zasadniczo zachowano omówiony już w innej części recenzji układ chronologiczno-problemowy. Uwagę zwraca jednak rozdział trzeci, w którym w sposób uzasadniony zmieniono te proporcje kładąc nacisk na dominację ujęcia problemowego. Poszczególne duże części, których tytuły w sposób bardzo sugestywny wskazują na linię przewodnią omawianego etapu życia Alfreda Wielopolskiego, podzielone zostały na wielopoziomowe podrozdziały, co należy uznać za zabieg bardzo uzasadniony. Jest on nie tylko funkcjonalny z punktu widzenia czytelnika, ale przede wszystkim przyczynił się do przejrzystości całej kompozycji pracy. Zabieg ten, co ważne nie wpłynął również na zakłócenie narracji tekstu głównego. Rozdziały zostały poprzedzone Wstępem, który spełnia wymogi formalne określające zawartość merytoryczną tej części dysertacji. Zawiera on bowiem uzasadnienie wyboru problemu badawczego, przedstawienie pytań badawczych, określenie metod badawczych, omówienie stanu badań, charakterystykę wykorzystanej bazy źródłowej i literatury przedmiotu czy uzasadnienie dla przyjętego układu.

Na tym tle pewne zastrzeżenia może budzić stosunkowo skromne Zakończenie (s. 443-445), którego zasadniczą linię konstrukcyjną tworzy pytanie postawione, w sposób jakże

oryginalny jak na rozprawę naukową (w przypadku biografii pretekstowej jednakże uzasadniony!), przez Autora we Wstępie dysertacji, a będące cytatem z *ex librisu* Alfreda Wielopolskiego „Cóż wam po biednym zgębionym bankrucie?” (s. 6). Wspomniany zabieg podniósł z pewnością walory odbioru tekstu przez czytelnika czyniąc go bardziej atrakcyjnym. Pozwolił Autorowi dysertacji również na ukazanie swojego osobistego stosunku (nie tylko z pozycji badacza!) do bohatera dociekań naukowych. W tym miejscu należy również zauważyć, iż mgr Piotr Siemiński nie stroni od personalnych, osobistych odniesień do postaci Alfreda Wielopolskiego również w innych częściach rozprawy, a nie tylko w jej Zakończeniu, darząc go nieskrywaną sympatią. Co ważne! i konieczne do odnotowania, zachowuje przy tym daleko idący obiektywizm badacza, który winien charakteryzować każdego profesjonalnego naukowca! Wracając jednakże do oceny Zakończenia jaką opatrzona jest dysertacja, należy postulować jego rozwinięcie w formule odpowiedzi również na kluczowe pytania badawcze, które zostały postawione przez Autora we Wstępie. Co prawda w różnych częściach pracy pojawią się wnioski częściowe, jednakże formuła ich rozproszenia utrudnia w pewien sposób wyrobienie przez odbiorcę syntetycznego osądu na temat badanej postaci.

Dysertacja opatrzona jest aparatem naukowym, który spełnia zasadniczo wymogi stawiane tego rodzaju elementom rozprawy. Należy jednak i tu postawić postulat dotyczący opatrzenia odnośnikami źródłowymi licznych przypisów noszących formę biogramów (np. przypis 177, s. 59), jak i uzupełnić w Bibliografii zapisy artykułów w czasopismach czy rozdziałów w monografiach wieloautorskich o odpowiednią numerację stron.

Odnosząc się do kwestii merytorycznej rozprawy stwierdzić należy, iż Autor dysponujący bardzo dużą wiedzą o Alfredzie Wielopolskim w sposób dosyć umiętny potrafił wyważyć proporcje pomiędzy jego aktywnością zawodową a życiem prywatnym. Uczynił to jednak w sposób tak sprawny, że równocześnie nie zagubił w gąszczu refleksji tych wątków osobistych swojego bohatera, które w kluczowej mierze mogły wpływać na jego wybory, działania i relacje. Z drugiej jednak strony, może należałoby przemyśleć powtórnie formułę kilku podrozdziałów podejmujących kwestie codzienności z życia Alfreda Wielopolskiego. Mowa tu m.in. o podrozdziale 2.1 „Życie codzienne” (s. 185-189), 2.3 „Czas wolny” (s. 194-196) czy 4 „Emerytura i ostatnie lata życia” (s. 396-398). Z jednej strony ukazują one człowieka z przysłowiowej „krwi i kości”, a nie spiżowy pomnik bohatera. Z drugiej jednak zaproponowana formuła w odbiorze czytelnika może infantylizować omawianą tu postać. Wpływ na to ma fakt pewnego oderwania badanej osoby z realiów życia, widzianej tu przede wszystkim przez pryzmat specyficznej bazy źródłowej stanowiącej główny

fundament dysertacji. Problem bowiem tkwi nie w tym co napisano, ale jak podaną tę wiedzę, co wpłynęło na zaprawienie wspomnianych fragmentów pewną szczyptą sentymentalizmu.

Mocną stroną dysertacji jest to, iż mgr Piotr Siemiński od pierwszych stron pracy jasno zadeklarował i konsekwentnie trzymał się tego postanowienia, iż nie będzie ukrywał najtrudniejszych kwestii, tak zawodowych jak i osobistych w biografii Alfreda Wielopolskiego. Wzorcowym przykładem jest chociażby list, jaki tenże napisał po swoim zwolnieniu z pracy do Bolesława Bieruta (s. 221-223), czy decyzja o pójściu na kompromis z władzą komunistyczną (s. 214-215). Autor analizę tychże fragmentów z życiorysu swojego bohatera czyni w sposób dosyć profesjonalny i obiektywny, aczkolwiek nie pozbawiony wyczucia sytuacji unikając przy tym jednak pokusy relatywizacji.

We Wstępie dysertacji mgr Piotr Siemiński zaznaczył, iż podstawową metodą badawczą przez niego zastosowaną jest typ biografii pretekstowej. Jak wiadomo, wymaga ona od badacza gruntownej znajomości specyfiki epoki pod kątem faktów, zjawisk czy procesów dla niej charakterystycznych. Zasadniczo mgr Piotr Siemiński wywiązuje się z tego obowiązku, co nie jest zadaniem łatwym, bowiem jego wiedza, na poziomie zaawansowanym musi obejmować nie tylko cały wiek XX, ale również pewne obszary odnośnie poprzedzającego go stulecia. Niestety, na omawianym tu polu pojawiły się pewne deficyty, które stanowią nie tyle konsekwencję problemów o charakterze wiedzowym, co typowym „pójściem za źródłem”. Doskonałym przykładem jest tu zagadnienie wsi międzywojennej (m.in. s. 92-93). W swoim wywodzie Autor przywołując relację Alfreda Wielopolskiego odnośnie krajobrazu społeczno-kulturowego obszarów wiejskich II RP niemalże „podpisuje się” pod tymi sądami w sposób bezkrytyczny. A wystarczyłoby przywołać tu chociażby prace prof. Włodzimierza Mędrzeckiego czy Janusza Żarnowskiego, by dać czytelnikowi naukowy, a nie tylko źródłowy punkt odniesienia.

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty recenzowanej dysertacji należy stwierdzić, iż po mimo pewnych uwag krytycznych, które pojawiły się w niniejszej recenzji, jest ona wartościową biografią nietuzinkowej postaci Alfreda Wielopolskiego. Autor udowodnił nią, że posiada predyspozycje do prowadzenia pracy naukowej w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historii. Posiada wiedzę na temat badanego problemu i potrafi dosyć krytycznie wprowadzić ją do obiegu naukowego.

Konkludując, należy stwierdzić, że dysertacja Pana Piotra Siemińskiego pt: *Alfred Wielopolski (1905-1996). Arystokrata, uczony, nestor szczecińskiego środowiska historycznego* stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. W myśl obowiązujących przepisów prawnych przedłożona do recenzji praca mgr Piotra Siemińskiego

spełnia wymogi rozprawy doktorskiej i może zostać poddana dalszym procedurom przewidzianym ustawą.

olw hob. prof UKW

Janina Włodarczyk-Sobczak